

bet priori domino, vel separari nequit, & res erit *pro rata communis*. Ita tamen, ut qui communionis auctor est, is alteri omne damnum debeat refarcire; si autem nemini communio imputari possit, tunc vel voluntate utriusque, vel forte sit decidendum, quinam retineat rem, & alteri per æquipollens satisfaciat.

CCCCXVI. Species demum accessionis mixtæ sunt *fatío*, atque *in plantatio*, in quibus eadem sunt tenendæ regulæ, quæ in industriali accessione. Igitur illud axioma: *accessorium sequitur principale*, omni in sensu verum non est; sed solum ea in specie, quando *rei meæ aliquid fit accessorium, quod aquirere volo, & possum physice atque moraliter*. Tunc enim accessio modus est dominium adquirendi, & quidem *secundum quid originarius*.

CAPUT XV.

De Pactis.

CCCCXVII. Qui alteri declarat suam voluntatem rei alicujus præstandæ, hoc est, aliquid dandi, faciendi, vel non faciendi, *promittit*, qui vero declarat voluntatem rem sibi promissam in *τὸ suum* recipiendi, ille *acceptat* seu *stipulatur*. Promissio acceptata *pactum* dicitur; ergo in pacto adest *consensus* seu identitas duarum voluntatum in idem.

CCCCXVIII. Inde fluit ad pactum requiri, 1.) ut duo vel plures idem se velle declarent, hoc est, *consentiant*. 2.) ut præstatio sit possibilis. Quæ si fuerint observata, tunc *τὸ suum* promittentis fit *τὸ suum* acceptantis; adeoque ille paciscendo vel rem, vel operam, vel particulam libertatis naturalis in agendo alienat, hic vero unum ex his adquirat *modo derivativo*.

CCCCXIX. Quoniam voluntas alterius sciri nequit, nisi ex signis externis, *uti se alter sufficienter declarat, ita eum judicandi jus habemus*. Et quia sufficiens declaratio ipsi voluntati æquipollet, ideo licet paciscentes aliud mente voverent, aliud ore proferrent, pactum tamen existeret. Non vero paciscuntur, qui se *jocari* manifestant, aut solum *tractatus* faciunt, & negotiationes pactitias, in quibus adhuc deliberatur, utrum consentiendum sit, nec ne. *v. L. 7. §. 2. de supell. leg.*

CCCCXX. Pactum ratione declarationis est *expressum*, si verbis, literis, nuntio, aliisve similibus signis fiat; & *tacitum*, si vel ex factis desumatur, vel per necessariam consequentiam ex iis, quæ expressa sunt, fluat; ita qui in caupona mensæ communi adsidet, tacite promittit se partem suam soluturum.

CCCCXXI. In pacto vel unus tantum promittit, & unus pariter tantum acceptat, vel ambo quid promittunt, atque invicem accep-

ceptant; prius vocatur pactum *unilaterale*, posterius *bilaterale*.

CCCCXXII. Sola promissio sine acceptatione vel antecedente, vel consequente non facit, ut res promissoris alteri non stipulanti acquiratur. Si quis porro non impleat hujusmodi promissum, quia nihil de τω alterius aufert; obligationem violat tantum imperfectam. Inde patet pollicitationis vis, quæ definitur: promissio sine jure acceptandi facta.

CCCCXXIII. Quare si quis per literas vel tabellarium alteri absenti quid spondeat, antequam literæ sint redditæ, aut tabellarius mentem nostram declaraverit, & voluntas alterius accesserit, promissio sine injustitia revocatur. Et licet postea sequatur acceptatio, ea tamen nullum habet effectum deficiente jam *consensu mutuo*. Seneca *de Benef. V. 21.*

CCCCXXIV. Promittens, qui pactum non servat, denegat stipulatori id præstare, quod in τὸ illius est jam translatum, & eum lædit: contra lædentem datur jus cogendi, quod perfectum dicitur, ergo etiam promittens perfecte obligatur, seu *debet* pactum servare, fidem creditori datam liberare, & porro a *perfidia*, quæ dolosa est fidei datæ violatio, abstinere. Summa igitur est pactorum necessitas, ut obligatio alias imperfecta & minus secreta firma fiat atque perfecta.

CCCCXXV. Ii omnes, qui possunt consentire physice & moraliter, pacisci possunt.

Pro-

Proinde furiosi, mente capti, dementes, infantes, seu pupilli naturaliter, plene ebrii & in somnio annuentes, inire pacta nequeunt; quippe qui usu intellectus & rationis, atque ipsa voluntatis declarandæ facultate carent.

CCCCXXVI. *Error in pacto* venit vel a *promittente*, vel a *stipulante*, vel a *tertio*, semper vero ei imputari & nocere debet, qui est erroris causa; quare si promittentem suus tantum fefellerit animus, quum, quod verbis declaratur, pro vera sit voluntate, error ipsi soli nocebit.

CCCCXXVII. Quod si error veniat ab *acceptante*, qui vel ipsemet errat, vel sciens dolo vult alterum fallere, eidem error & dolus imputatur; & quidem si error aut dolus causa unica & finalis fuit paciscendi, pactum non modo non valebit, omni deficiente promissoris consensu, sed etiam tenebitur dolosus stipulator damnum datum reparare.

CCCCXXVIII. Si autem error fuit *causa solum impulsiva* paciscendi, & ita incidit in pactum, ut tamen alter fuisset illud initurus, licet non eodem modo, tunc quidem valebit pactum, sed læsio erranti illata erit facienda. Demum si error veniat a *tertio*, huic tantum est imputandus, nisi erroris exceptionem, etiam stipulator intelligat, tacite inesse.

CCCCXXIX. Si pactum metu injusto extortum sit, Grotius * putat illud valere, quod

ta-

* L. II. c. XI. s. 7.

tamen absolutus adsit consensus; Pufendor-
fius * negat, quod nemo jus habeat naturali-
ter metum alteri ad extorquendum pactum
incutiendi, ergo qui metum injustum infert,
promissionem sibi factam nequeat acceptare,
sine acceptatione autem pactum non subsistat,
licet promittens consenserit. Nos quidem ea-
tenus Grotio adstipulamur, ut si metus in se
injustus, pro justo externe habeatur, pactum
in foro externo sit servandum; inde tamen
nullum unquam jus nasci potest acceptanti
ratione fori interni & conscientiae.

CCCCXXX. Pacti materia est, quidquid
dare, facere, vel non facere possumus tam
physice, quam moraliter, nulla ergo datur
obligatio ad aliquid impossibile, v. c. ad dan-
dum hippocentaurum. Qui tamen hoc polli-
cetur, possit ex alio capite ad satisfactionem
obligari, nimirum si rem possibilem esse simu-
lans alterum decipit, veluti Alchymista.
Quod si promissum ab initio praestari quidem
poterat, sed postea culpa promittentis ei de-
sint praestandi vires, tenebitur & is omni alio
possibili modo satisfacere. Exemplum est in
gulofo decoctore.

CCCCXXXI. Irrita est promissio rei illi-
cita ac turpis, siquidem actionem a lege na-
turali prohiberi, & tamen nos ad illius pra-
stationem adstringi repugnaret. Quemad-
modum porro deficiente jure acceptandi pa-
ctum

* De Off. H. & C. c. IX. s. 15.

Etum nullius est momenti, ita illud stare nequit, si jus promittendi deficiat, velut si res aliena promittatur.

CCCCXXXII. Quoniam per pactum aliquid in *to' suum* acceptantis transfertur, iste generatim jus habet non patiendi, ut ab aliis in jure acceptatione quæsito turbetur; speciatim vero cogendi promissorem, ut id, quod pacto conventum, impleat, atque posterius hoc Jus *personale* appellatur, quia *personæ competit tantum in personam*, non in omnes, ut *hæc dare vel facere teneatur*.

CCCCXXXIII. Promittuntur vel facta tam commissiva, quam omissiva, vel res corporales, vel alia rerum jura. Igitur impletur promissum, si promittens, quantum in se est, faciat vel omittat, aut si rem *tradat*, hoc est, possessionem ejus physicam transferat, aut si stipulatorem juris vel rei usum habere patiatur.

CCCCXXXIV. Si promittatur res individua, & *immediate singularis*, jus, quod in illam promittens habet, transit in stipulantem per acceptationem; igitur, si is, qui promittit, sit dominus, dominium quoque, utpote res incorporalis, statim in acceptantem derivatur, & solum ad consequendam possessionem traditione opus est. Competit enim ante illam stipulatori *jus rei certæ promissæ inherens*, sive *jus reale*, ex quo illam quocumque jure vindicaret.

CCCCXXXV.

CCCCXXXV. Ubi vero res *mediate tantum singularis* aut quantitas v. g. equus, centum aurei, pacto transferuntur, pendet adhuc a promittentis arbitrio determinare, quam rem in individuo dare velit. Igitur stipulator dominium & jus reale non acquirit ante traditionem saltem *brevi manu* vel *longa manu*, vel *symbolice factam*, aut aliam sufficientem rei determinationem; sed habet solum jus personale, seu *jus ad rem*, ut promittens rem promissam certam faciat. Fac vero aliquod ens universale promitti v. c. *protectionem*, *assistentiam*, inutilis erit promissio, quæ etiam re minima adimpleri possit.

CCCCXXXVI. Circumstantia, quæ actum suspendit in futurum incertum rei eventum, *conditio* dicitur. Alia est *naturalis*, quæ ex rei natura inest, & subauditur; alia est *arbitraria*, quæ conventionem adjungitur. Arbitraria vocatur conditio stricte talis; estque vel *possibilis*. vel *impossibilis*.

CCCCXXXVII. Possibilis *potestativa* dicitur, si pendet ab arbitrio ejus, in quem jus transfertur; *casualis*, si a fortuna, *mixta*, si est partim potestativa, partim casualis. Porro *suspensiva* est, si jus & obligatio differtur, donec existat conditio, *resolutiva*, si jus & obligatio statim adfit, sed cesset conditione veniente. Quum nemo obligetur magis, quam quatenus se velle declaravit, si conditio deficiat, etiam pactum corruet. Est ergo con-
di-

ditio species pacti, quod servare oportet, nisi vel naturæ vel legi repugnet.

CCCCXXXVIII. Quamquam, qui sub turpi conditione aliquid promisit, ex pacto, quod nullum est, non obligatur, tamen si rem promissam præstitit, repetere eam nequit. Qui enim scienter dat, quod non debet, gratis id se dare tacite declarat & donat; quod vero semel donatum est, ejus non conceditur repetitio. *v. L. 82. D. de Reg. Jur.*

CCCCXXXIX. Quemadmodum, conditione pacto adjecta, non magis obligatur promittens, quam se obligari velle declaravit, ex eadem ratione, si addatur dies, ex quo præstanda sit res promissa, eam nequit exigere acceptans, antequam dies apposta venerit. Ubi vero pura, id est, sine die & conditione facta est promissio, tenetur illam implere promittens, quam primum id facere potest, & stipulator præstationem postulat, nec tamen hic statim *cum sacco adire debet. v. L. 105. D. de Solut.*

CAPUT XVI.

De possessionis jure & dominio putativo, seu interimistico.

CCCCXL. Finita est, teste experientia, humani ingenii vis, nec tanta cuiquam obtingit rerum cognitio, ut non maximum earum numerum ignoret, quas omni licet adhibita di-

li-